

Граб звичайний в умовах Західного Поділля досягає висоти у віці 42 р. 13 м, діаметра 20 см (квартал 28 Наддністрянського лісництва, ДП "Чортківський лісгосп"); у віці 96 р. досягає висоти 24 м і 30 см в діаметрі (квартал 13 Збаражського лісництва, ДП "Тернопільський лісгосп"); у віці 106 р. – 23 м і 28 см відповідно (квартал 46 Білокриницького лісництва, ДП "Кременецький лісгосп"). Висота у віці стиглості змінюється в межах 20-25 м, діаметр – 26-30 см. За наявності в дубово-букових деревостанах домішки граба загальний запас деревостану виявляється істотно більшим, ніж в чистих насадженнях головних порід. Наприклад, у кварталі 48 Буданівського лісництва (ДП "Тернопільський лісгосп") деревостан складом 10Дз у віці 125 р. має запас 296 м³, 120-ти літній деревостан складом 5Дз3Бкл2Гз+Бп в аналогічних лісорослинних умовах (D₂-гД) у кварталі 43 Теребовлянського лісництва (ДП "Тернопільський лісгосп") має запас 341 м³.

Біоекологічні особливості та лісівничу роль граба потрібно враховувати при здійсненні заходів зі сприяння відтворенню деревостанів за корінним для Західного Поділля типом, застосовуючи для цього відповідні технологічні схеми.

Література

1. Бондаренко В.Д., Криницький Г.Т., Крамарець В.О. та ін. Стратегія і тактика природоохоронної діяльності лісового заповідника (на прикладі природного заповідника "Медобори". – Львів: СПОЛОМ, 2006. – 408 с.
2. Вороб'єв Д.В. Типы лесов Европейской части СССР. – К.: Узд-во АН УССР, 1953. – 450 с.
3. Іщук Л.П. Граби (*Carpinus* L.) у Правобережному Лісостепу України (біологія, інтродукція, використання в культурі). – Умань: УВПП, 2006. – 254 с.
4. Криницький Г.Т. Основні засади наукової діяльності кафедри лісівництва НЛТУ України// Лісове госпо-во, лісова, паперова і д/о пром-сть. Міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів: НЛТУ України. – 2006, вип. 30. – С. 8-11.
5. Мельник А.С., Журавська Е.И. Граб. – М.: Наука, 1985. – 80 с.
6. Остапенко Б.Ф., Федець І.П., Пастернак В.П. Типологічна різноманітність лісів України. Зона широколистяних лісів. – Харків: ХДАУ, 1998. – 127 с.
7. Сукачев В.Н., Зонн С.В., Мотовилова Г.П. Методические указания к изучению типов леса. – М.: Наука, 1957. – 115 с.
8. Українська енциклопедія лісівництва. Т 1. (А-Л). – Львів, 1999. – 464.
9. Чернявський М., Швіттер Р., Ковалишин Р., Угрин А., Феннич В., Корнієнко В., Зварич В., Коржов В. Наближене до природи лісівництво в Українських Карпатах. – Львів: ЛА "Піраміда", 2006. – 88 с.

УДК 504.064.2 (477.82)

Ст. викл. С.В. Зубик, канд. техн. наук,
асист. С.В. Янишин – Львівський НАУ, м. Дубляни;
гол. лісничий Д.В. Лучка – Кам'янка-Бузький ДЛГП "Галсілляліс"

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЛІСИСТОСТІ НА НИЗЬКОПРОДУКТИВНИХ ЗЕМЛЯХ

Визначено запас та структуру низькопродуктивних земель, придатних для заліснення на території Кам'янка-Бузького району Львівської області. Виділено основні проблеми та перспективи збільшення лісистості району.

Ключові слова: оптимальна лісистість, низькопродуктивні землі, лісові насадження.

Senior teacher S.V. Zubyk; assist. S.V. Yanyshyn – Lviv national agrarian university, Dublyany; main forester D.V. Luchka – AFEC "Halsillis"

Problems and prospects of multiplying wooded are on underproductive earths

A supply is certain that structure of underproductive earths, that suitable for multiplying the areas of the forest planting on territory of Kamianka-Buzka district. Basic problems and prospects of multiplying wooded of district are certain.

Keywords: optimum wooded, underproductive earths, forest planting.

У системі екологічної безпеки будь-якого регіону та держави в цілому ліси виконують роль екологічного стабілізатора. Щоб забезпечити виконання покладених на ліс функцій необхідно сприяти покращенню стану самих насаджень, збільшенню їх площ. Насадження нових лісів є важливим завданням, що спрямоване на виконання вимог Державної програми "Ліси України", регулювання вуглецевого балансу в рамках виконання вимог Кіотського протоколу [1-3], забезпечення оптимальної лісистості територій.

Лісистість Кам'янка-Бузького р-ну становить 19,5 % території району, тоді як середній показник лісистості районів, що межують із Кам'янка-Бузьким становить близько 25 % (рис. 1), середній показник лісистості Львівської обл. – 28,7 % [2, 4].

Рис. 1. Відношення величини лісистості територій районів до середньої фактичної та оптимальної лісистості Львівської обл.

Лісова рослинність у районі представлена хвойно-листяними насадженнями з перевагою сосни, дуба і граба з домішками в поліській зоні – вільхи, осики й берези, а в лісостеповій зоні – явора й бука.

Лісові масиви мають різну відомчу підпорядкованість: 6,5 % території лісового фонду належить Кам'янка-Бузькому ДЛГП "Галсільліс", решта лісів, які разом охоплюють 13 % території району, належать Магерівському військовому лісництву, Жовківському ДЛГ, Буському ДЛГ, Радехівському ДЛГ, Львівському ДЛГ, що, певною мірою, ускладнює можливість збільшення площ лісового фонду.

Водночас навантаження на лісові екосистеми постійно зростає. Так, наприклад, рівень забруднення атмосферного повітря у Кам'янка-Бузькому р-ні сягає 54,7 т на км² і є найвищим у Львівській обл., показники забруднення р. Західний Буг є найвищими в межах області [5].

Отже, збільшення лісового фонду району є актуальним завданням. Одним із шляхів вирішення цього завдання є створення нових водо- та полеза-

хисних насаджень, що не лише забезпечить кращі гідрологічні характеристики водойм чи забезпечить вищу продуктивність сільськогосподарських угідь, але сприятиме підвищенню ролі лісів у збереженні біологічного різноманіття, розширенню регіональної екологічної мережі. На території Кам'янка-Бузького р-ну протікає 17 малих річок Балтійського басейну, які є притоками Західного Бугу, та Потонецький Рів, що є притокою рік Чорноморського басейну. Найбільшою рікою Кам'янка-Бузького району є ріка Західний Буг, протяжність якої в межах р-ну сягає 50 км. Загальна довжина річок – 382 км.

Варто звернути увагу на можливість збільшення лісистості за рахунок захисних лісових смуг вздовж автомобільних та залізничних шляхів. Мережа автошляхів на території району має загальну протяжність 483 км, з них з твердим покриттям – 335 км.

Найперспективнішим є збільшення площі лісів шляхом заліснення низькопродуктивних земель, що знаходяться в сільськогосподарському користуванні. Спробуємо встановити запас та структуру земель на території Кам'янка-Бузького району, що можуть бути використані для заліснення. Загальна площа орних земель Кам'янка-Бузького р-ну становить 32079 га. Значна частина ріллі Грядового Побужжя розташована на схилах, що свідчить про потенційні можливості створення полезахисних протиерозійних насаджень. Розподіл ріллі Грядового Побужжя за крутизною схилів представлено в табл. 1 [4].

Табл. 1. Розподіл ріллі Грядового Побужжя за крутизною схилів

Назва сільських рад	Площа ріллі, га	в тому числі на схилах	
		5-7°	>7°
Великоколоднівська	2249	207	23
Великосілківська	1726	102	-
Ременівська	1850	291	-
Старояричівська	2094	763	51
Дідилівська	1980	604	151
Банюнинська і Убинська	1120	365	32
Разом	11019	2332	257

Загалом на схилах з нахилом більше 5° розміщено 2589 га. Значну частину ґрунтів віднесено до еродованих – 2351 га [4]. Фізико-хімічні властивості цих ґрунтів (переважно – сірі й темно-сірі опідзолені ґрунти) дуже погіршені: вміст гумусу – 0,50-0,75 %, низьке забезпечення рухомими формами фосфору й калію, ґрунти погано пропускають воду.

У північній частині району на територіях населених пунктів Кам'янка-Бузька, Сапіжанка, Дернів, Забужжя, Прибужжани, Руда Сілецька, Старий Добротвір, Стриганка, Тишиця, Гайок, Сілець, Незнанів, Каранська Мазярня, Полонична, Стрептів, Деревляни, Спас, Ямне на площі 3462 га орних земель поширені дерново-слабопідзолисті, підзолисто-дернові, дернові слаборозвинені, дернові піщані ґрунти та борові піски [4]. Ґрунти мають легкий механічний склад і, здебільшого, кислу й слабокислу реакцію ґрунтового розчину (рН 5,0-5,5). Водний режим ґрунтів незадовільний – атмосферні опади швидко просочуються вглиб, виносячи розчинені елементи живлення рослин. Гу-

мусу в цих ґрунтах міститься 0,4-0,8 %, забезпеченість рухомими формами фосфору й калію також дуже низька[4]. Отже придатність цих земель для сільськогосподарського використання обмежена.

Підсумуємо, 5813 га орних земель віднесені до категорії обмеженого сільськогосподарського використання, з них 2351 га віднесені до середньо- та сильнозмитих. За умови їх заліснення можна збільшити лісистість району на 6,7 %.

Проблемним питанням є вилучення земель, оскільки основна частина їх перебуває у приватній чи комунальній власності. Однак, тут слід зазначити, що у розвинених країнах світу власність на ліси представлена як державними, так і приватними та іншими формами власності [6]. Лісовласниками є, наприклад, підприємства деревообробної промисловості, громадські організації, фінансові структури. Завдяки врегульованій регіональній політиці, такі ліси є продуктивними в екологічному та економічному відношенні. Згідно з Лісовим кодексом, в Україні мають право на існування різні форми власності на ліси [7]. Тому варто сприяти створенню лісових насаджень різних форм власності.

Корисним в цьому плані може стати світовий досвід створення лісів. Наприклад, ще у позаминулому столітті на більшій території штату Дакота (США) природні ліси були практично відсутні, тому влада штату видала низку законів, що надавали певні пільги фермерам. Згідно зі законом, виданим в 1989 р. на території штату Дакота, звільнялися від податків 40 акрів землі за умови, що 5 акрів з цієї землі будуть засаджені лісовими деревами. Згідно з іншими законами, видавали премію за висадження лісових дерев та їх догляд до 10-річного віку [8]. Тож різні види стимулювання процесу заліснення слід вважати одним з перспективних напрямів збільшення лісистості.

Література

1. **Огляд результативності природоохоронної діяльності України.** Другий огляд. – Нью-Йорк і Женева: ООН// Європейська економічна комісія: Комітет з екологічної політики, 2007. – 247 с.
2. **Екологічний атлас Львівщини/** За ред. Б.М. Матолича/ Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області, 2007. – 69 с.
3. **Стрямець Н.С., Соловій І.П.** Еколого-економічна оцінка вуглецевого балансу та стратегічні напрямки його регулювання відповідно до вимог Кіотського протоколу// Наук. вісник НЛТУ України: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: НЛТУ України. – 2008, вип. 15.7. – С. 75-80.
4. **Максименко В.Ф.** Географія Кам'янецьчини (Фізико-географічний опис території Кам'янка-Бузького району Львівської області): Навч. пос. – Кам'янка-Бузька: Відділ освіти Кам'янка-Бузької районної державної адміністрації, 2001. – 64 с.
5. **Звіт про роботу** Львівської обласної системи моніторингу природного довкілля (ЛОСМПД) за I півріччя 2007 р./ Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області: Регіональний центр моніторингу довкілля, 2007. – 66 с.
6. **Коваль Я., Антоненко І.** Відносини власності в контексті реструктуризації лісового сектора України// Економіка України. – 2001, № 6. – С. 63-67.
7. **Лісовий кодекс України.** – К., 2006. – 53 с.
8. **Уход за лесом и лесные полосы:** Переводы из иностранной литературы/ За ред. Г.Р. Эйтингена. – М.: Изд-во иностран. лит-ры, 1957. – 304 с.